

ČÍSLO SÚŤAŽIACEHO: _____

KRAJSKÉ KOLO OLYMPIÁDY ZO SLOVENSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY

KATEGÓRIA A

3. FEBRUÁR 2025

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Test

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

Ukážka 1

Erik Ondrejička – Kde je moja zem

*Kto vie v znamení akej zeme som sa narodil
sám neviem ani ako sa tam uteká
a kde je úderka invenčných sudičiek a dobrých víl
zabudli mi povedať kde sa reklamuje
miesto ako stvorené pre človeka*

*Kto mi povie ktorá zem je moja
kde sú stromy vietor a voda čo z nej pramení
a či už neustala z večného ľudského boja
a či ju nedorážali zlostní býci
moji slaboduchí druhovia v znamení*

*Ako teda nájdem kde je moja zem
zem čo ma vypočuje pochopí a premení
zem ktorú nepoznám a predsa o nej viem
že ma prijme ako osamelého bežca
v našom konečnom pozemskom zmierení*

1. Ktoré tvrdenie o ukážke 1 je pravdivé?
 - A. Báseň vo forme pásma obsahuje okrem iných motívov aj motív vykorenenia.
 - B. Stroficky členená báseň vyjadruje pocity neistoty Ondrejičkovej generácie.
 - C. Erika Ondrejičku možno stotožniť s jeho skeptickým lyrickým hrdinom.
 - D. Celú báseň možno chápať ako nezodpovedanú básnickú otázku.
2. Ktoré slovné spojenie z ukážky 1 je narážkou na slovenskú básnickú skupinu debutujúcu v 60. rokoch 20. storočia?
 - A. *dobrych víl*
 - B. *zlostní býci*
 - C. *slaboduchí druhovia*
 - D. *osamelého bežca*
3. Opakom anafory je epifora. V ktorej strofe ukážky 1 sa nachádza epifora?
 - A. V prvej.
 - B. V druhej.
 - C. V tretej.
 - D. V žiadnej.
4. Ktoré slovo vystihuje hlavnú myšlienku ukážky 1?
 - A. váhanie
 - B. hľadanie
 - C. znamenie
 - D. sklamanie
5. Napíšte schému rýmu prvej strofy ukážky 1. _____

6. Slovné spojenie *zlostní býci* v ukážke 1 je napísané
- A. správne, pretože pri zosobnení majú mužské zvieracie podstatné mená v pluráli prípony podľa vzoru chlap.
 - B. správne, pretože ide o nominatív plurálu prídavného mena a životného podstatného mena mužského rodu.
 - C. nesprávne, pretože všetky mužské zvieracie podstatné mená sa v množnom čísle skloňujú podľa vzoru dub.
 - D. nesprávne, pretože v slovenskom jazyku nie je povolené používať výnimky z pravidiel pravopisu a gramatiky.
7. V ktorom verši ukážky 1 je prítomná irónia?
- A. *a kde je úderka invenčných sudičiek a dobrých víl*
 - B. *kde sú stromy vietor a voda čo z nej pramení*
 - C. *a či už neustala z večného ľudského boja*
 - D. *v našom konečnom pozemskom zmierení*
8. Ukážka 1 je napísaná
- A. neviazanou rečou s chýbajúcou interpunkciou.
 - B. viazanou rečou s chýbajúcou interpunkciou.
 - C. neviazanou rečou s chýbajúcou diakritikou.
 - D. viazanou rečou s chýbajúcou diakritikou.
9. Ktorá štylistická figúra sa nachádza v ukážke 1?
- A. epizeuxa – opakovanie slova v tej istej vete či verši za sebou alebo v tesnej blízkosti
 - B. epanastrofa – opakovanie slova na konci jedného verša a na začiatku nasledujúceho
 - C. aliterácia – opakovanie rovnakej hlásky alebo skupiny hlások na začiatku slov idúcich po sebe
 - D. sympleké – refrénovité opakovanie slov na začiatku a na konci verša, strofy alebo iných ohraničených úsekov
10. V ktorej strofe ukážky 1 sa vyskytuje rým v rámci toho istého verša (vnútorný rým)?
- A. V prvej.
 - B. V druhej.
 - C. V tretej.
 - D. V žiadnej.
11. Vypíšte z ukážky 1 najdôležitejšie/kľúčové slovo. _____
12. Vypíšte z ukážky 1 posledné slovo verša obsahujúceho kontrastné vyjadrenie. _____
13. V ktorom verši ukážky 1 autor funkčne využil klišéovité vyjadrenie?
- A. *Kto vie v znamení akej zeme som sa narodil*
 - B. *miesto ako stvorené pre človeka*
 - C. *moji slaboduchí druhovia v znamení*
 - D. *zem čo ma vypočuje pochopí a premení*
14. Jedným zo znakov modernej poézie v ukážke 1 sú javy, ktorými sa zaoberá
- A. lexikológia.
 - B. morfológia.
 - C. fonológia.
 - D. syntax.
15. Vypíšte z ukážky 1 posledné slovo verša, v ktorom je využitá trojčlenná enumerácia predstavujúca gradáciu. _____

Ukážka 2

Môže mať materinský jazyk vplyv na to, ako rozmýšľame?

Nemusíme sa zaoberať neurolingvistikou, aby nám bol jasný základný princíp: myšlienky formulujeme slovami, reč, jazyk, je to, čo nás urobilo ľuďmi. A zrejme nie je jedno, ktorý jazyk je naším materinským, v ktorom napriek svojej bi- či multilingválnosti rozmýšľame. Môže však mať materinský jazyk vplyv aj na to, ako rozmýšľame?

Na porozumení, spracúvaní i produkcii každého jazyka sa podieľajú rovnaké oblasti ľudského mozgu bez ohľadu na to, o aký jazyk ide. Ak však postavíme vedľa seba napríklad Japonku a Dána, ich rôzne rodné jazyky generujú rôzne vzorce aktivácie mozgu počas spracovania jazyka. Je to spôsobené práve rozdielnosťou v konkrétnych jazykoch, japončina má v porovnaní s dánčinou iné syntaktické, sémantické a fonologické vlastnosti.

Neurovedci odhalili prepracovaný systém spracovania jazyka v ľudskom mozgu. Produkciu a spracúvanie jazyka rieši komplexná sieť vzájomne prepojených oblastí prevažne ľavej hemisféry. Odlišné mozgové dráhy a prepojenia sú navyše spájané so spracovaním konkrétnych aspektov jazyka: sémantiky – významu slov, syntaxe – gramatickej štruktúry a fonológie – zvukovej stránky jazyka.

Syntaktické a sémantické informácie riešime najmä v oblastiach ľavej hemisféry, zvuk a intonáciu spracúvame v pravej alebo aj v oboch hemisférach a všetky tieto informácie integrujeme do porozumenia jazyku, konkrétnemu komunikátu a do produkcie jazyka – samotnej komunikácie.

Vedecký výskum už opísal aj štrukturálne rozdiely v mozgoch jednotlivcov hovoriacich rôznymi rodnými jazykmi. To naznačuje, že osvojenie si rodného jazyka v detstve má vplyv na zmeny štruktúry mozgu.

Mozgové tkanivo môžeme zjednodušene klasifikovať ako sivú a bielu hmotu, pričom sivú tvoria telá nervových buniek a bielu „procesory“ prenášajúce informácie medzi neurónmi sivej hmoty.

Britskí vedci v roku 2009 publikovali zistenia, že po anglicky a čínsky hovoriaci ľudia majú rozdielnu hustotu sivej a bielej hmoty v oblastiach mozgu, ktoré sú zapojené do spracovania jazyka. Aj vedecký tím z nemeckého Inštitútu Maxa Plancka pre kognitívne a mozgové vedy sa v nedávnej štúdii zverejnenej v žurnále *NeuroImage* zamerail na vplyv rozdielnych rodných jazykov na štruktúru mozgu. Vybrali si 64 ľudí s materinským jazykom z odlišných jazykových skupín – nemčinu zastupujúcu indoeurópske jazyky a arabčinu reprezentujúcu semitské jazyky. Nemčina sa považuje za morfosyntakticky zložitý jazyk, arabčina za jazyk postavený najmä na koreňovej sémantike.

Z výsledkov štúdie vyplýva, že ľudia, pre ktorých bola materinským jazykom nemčina, majú vyššiu konektivitu v jazykovej mozgovej sieti spojenej s komplexným spracovaním syntaktickej roviny jazyka. Na druhej strane ľudia s arabským materinským jazykom majú silnejšiu konektivitu v oblastiach mozgu súvisiacich so sémantickými jazykovými oblasťami. V oboch prípadoch je rozdielne formovanie jazykovej štruktúry mozgu podmienené práve špecifickými požiadavkami na mozgové spracovanie materinského jazyka. Tieto zistenia prispievajú k pochopeniu mechanizmov organizácie bielej hmoty závislej od skúseností a adaptácie v ľudskom mozgu.

dennikn.sk (skrátene, upravené)

16. Do ktorého jazykového štýlu patrí text v ukážke 2? _____

17. Ktoré tvrdenie je na základe ukážky 2 pravdivé?

- A. Rozmiestnenie bielej hmoty v mozgu rozdelilo účastníkov experimentu do dvoch skupín podľa materinského jazyka.
- B. Pomer veľkosti bielej a sivej mozgovej hmoty odlišuje používateľov jazykov z rôznych jazykových rodín.
- C. Za tvorbu slovosledu vo vetách je zodpovedná ľavá mozgová hemisféra.
- D. Umiestnenie prízvuku v reči riadi výlučne pravá hemisféra mozgu.

18. Závery výskumu vedcov z Inštitútu Maxa Plancka by mohli naznačovať, že ľudia
- A. s arabským materinským jazykom majú bližšie k obraznému vyjadrovaniu.
 - B. s nemeckým materinským jazykom ľahšie určujú vetnočlenskú platnosť slov.
 - C. s nemeckým materinským jazykom systematicky prepájajú abstraktný jazyk s konkrétnou rečou.
 - D. s rôznymi materinskými jazykmi používajú pri porozumení a produkcii jazyka odlišné časti mozgu.
19. Ktoré slovo sa líši od slov z ostatných troch možností z hľadiska slovotvorby?
- A. neurolingvistika
 - C. komplexná
 - B. multilingválny
 - D. hemisféra
20. V ktorej možnosti je uvedená metonymia?
- A. *vedecký výskum už opísal aj štrukturálne rozdiely*
 - B. *neurovedci odhalili prepracovaný systém spracovania jazyka*
 - C. *sémantické informácie riešime najmä v oblastiach ľavej hemisféry*
 - D. *zistenia prispievajú k pochopeniu mechanizmov organizácie bielej hmoty*
21. Napíšte skloňovací vzor podčiarknutého slova z prvého odseku ukážky 2. _____
22. Do rovnakej rodiny jazykov ako arabčina patrí
- A. arménčina.
 - C. albánčina.
 - B. hebrejčina.
 - D. gréčtina.
23. V ktorej možnosti je uvedený zložený slovesný tvar?
- A. *základný princíp: myšlienky formulujeme slovami*
 - B. *odhalili prepracovaný systém spracovania jazyka*
 - C. *nemčina sa považuje za morfosyntakticky zložitý jazyk*
 - D. *tieto zistenia prispievajú k pochopeniu mechanizmov*

Voľné úlohy:

24. Ktoré tvrdenie o slovách *bonbón* a *hanba* je nepravdivé?
- A. Spoluhláska *n* sa v oboch vyslovuje ako m.
 - B. Spoluhláska *n* sa v každom vyslovuje inak.
 - C. Neobsahujú neznelú spoluhlásku.
 - D. Neobsahujú zloženú samohlásku.
25. Napíšte presný názov jednej z platných kodifikačných príručiek slovenčiny.
-

Autori: PhDr. Katarína Hincová, PhD., Mgr. Alžbeta Palacková
Recenzovala: PhDr. Henrieta Buzgová, PhD.
Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková
Vydal: NIVaM, Bratislava 2025
SL017KAú25

Použitá literatúra:

1. ONDREJIČKA, Erik: Na vnútornej strane viečok. Bratislava: PROKAT 2011, s. 73. ISBN 978-80-970447-0-1.
2. <https://dennikn.sk/3311652/tyzden-v-zdravi-ma-materinsky-jazyk-vplyv-na-rozmyslanie-ako-vyzera-uzkost-tinedzerov-kolko-krokov-pomaha-znizit-riziko-umrtia/?ref=tit>